

Pod redakcją Ullricha Junkera

**Castro=Doloris
Katafalk
dla
Cesarza CAROLJ. VI.
w
Kościele Łaski
Pod Krzyżem Chrystusa
w Jeleniej Górze
(Hirschberg)**

© im Oktober 2023
Ullrich Junker
Mörikestr. 16
D 88285 Bodnegg
Tłumaczył Henryk Dąbkiewicz

Przedmowa

Drodzy Przyjaciele z Jeleniej Góry. Śląsk przybył do Europy. Cieszy fakt, jak wielkie jest zainteresowanie Nowych Ślązaków (dzisiejszych mieszkańców Polski) historią Śląska. W duchu wspólnej Europy, Nowi Ślązacy i Starzy Ślązacy ściśle współpracują nad badaniem śląskiej historii.

Kto wiedział, że w Kościele Łaski który jest w Jeleniej Górze (Gnadenkirche Hirschberg) w 1740 roku powinien być lub był pomnik zmarłego cesarza austriackiego Karola VI. Mój drogi przyjaciel Henryk Dąbkiewicz przekazał mi grafikę tego pomnika.

Grafika tego pomnika, wykonana została przez rytownika Gottfrieda Böhmera (*urodził się 1702 w Kowarach (Schmiedeberg) , zmarł 1758 w Schmiedeberg*).

Henryk Dąbkiewicz jest sympatykiem i badaczem dziejów dawnego Kościoła Garnizonowego Wojska Polskiego w Jeleniej Górze pw. Podwyższenia Krzyża Świętego (do 1945 roku Ewangelicki Kościół Łaski w Hirschberg). Jest bardzo zainteresowany historią kościoła Gnadenkirche. Po długich poszukiwaniach udało nam się znaleźć opis ryciny Gottfrieda Böhmera w Bibliotece Narodowej. Starzy Ślązacy w Hirschberg są prawdopodobnie nieświadomi, że ich przodkowie byli lojalni wobec austriackiego cesarza w Wiedniu, było tak jednak przed inwazją na Śląsk pruskiego króla Fryderyka Wielkiego w 1742 roku. Moje podziękowania za te wspólne badania kieruję szczególnie mojemu drogiemu przyjacielowi Henrykowi Dąbkiewiczowi.

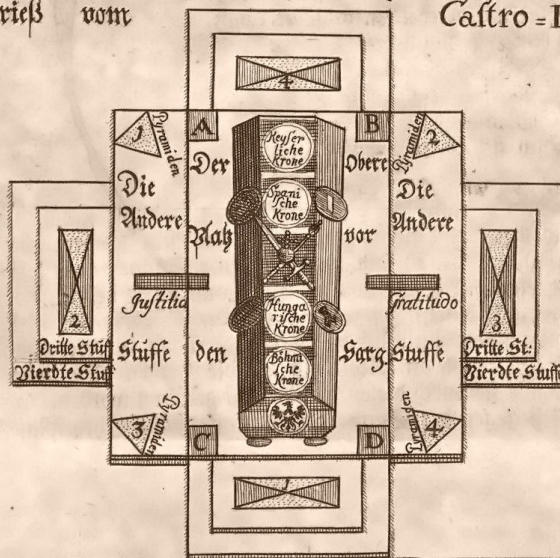
Ullrich Junker

Proſpect vom **Caſtro-Doloris**
 Siebſt der Beſchreibung des auf
CAROLI VI
 Andenckens höchſt be-
 heß der Evangelischen
 zum Kreuze Chriſti
 A: MDCCLX.
 Ihr. Röm. Kayſerl. Mächt:
 glorwürdigſten
 trübſten Ablebens
 Gnaden-Kirche
 vor Sirkſberg.
 den XI. December.

Grundriß vom

Caſtro = Doloris.

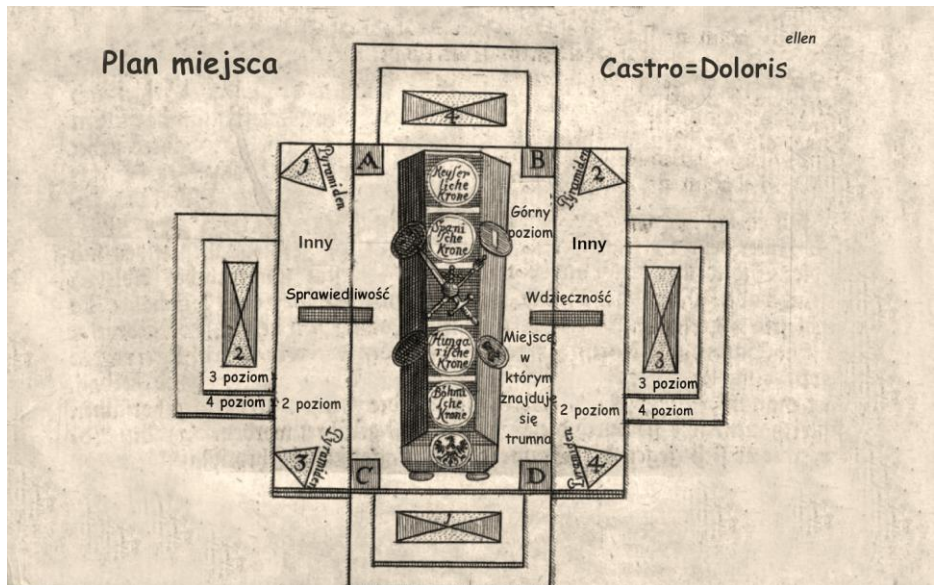
(BN)

Sie finden in der Buch-Handlung, und bey Gottfried Höhmer, Kupfer-ſtich:

Prospekt z Castro=Doloris

W uzupełnieniu opisu
 KAROL VI
 najbardziej pamiątkowa
 przy kościele ewangelickim
 pod Krzyżem Chrystusa
 A MDCCXL.

Wasza Rzymska Wysokość Majestat
 najbardziej chwalebny
 była smutna śmierć
 Kosciele Łaski
 w Hirschberg
 XI. Grudzień.

1, 2, 3, 4 piramidy, można znaleźć w opisie książki Gottfrieda Böhmera, miedzioryt.

Podstawa całości została ułożona w formie krzyża, najlepiej pasującej do kształtu Krzyża kościoła, składającego się z 4 poziomów czyli wzniesień, każdy poziom ma wysokość ćwierć łokcia, stąd powierzchnia, czyli najwyższe miejsce, na którym znajduje się stojak na trumny jest prostokątem o wysokości 1 łokcia, szerokości 2 łokci i długości 3 ½ łokcia

Szczyt trumny zdobią cztery połączane korony, a mianowicie:

- 1) kluczowa cesarska,
- 2) hiszpańska,
- 3) węgierska,
- 4) czeska.

Pomiędzy koroną hiszpańską i węgierską pośrodku spoczywa cesarskie jabłko, miecz i berto czekające na pocałunki .

Na trumnie wisi sześć herbów, w odpowiednich dla nich kolorach, mianowicie:

- 1) główny rzymsko-cesarski;
- 2) w prawym górnym rogu hiszpańsko-kastylijski;
- 3) po lewej stronie u góry arcyksiążęcy-austriacki;
- 4) w prawym dolnym rogu królewski czeski;
- 5) poniżej u stóp herb Książęcego Śląska.

Z czterech rogów tego najwyższego obszaru wznoszą się cztery łuki, czyli ramiona, z 16 srebrnymi kartkami z imionami i latami inauguracji każdego Cesarza, a zatem wszystkich, którzy wywodzą się z tego najwspanialszego rodu w Austrii.

Mianowicie: 1) RVDOLPHVS I. Habsburgicus, cesarz wybrany w 1273 r. 2) Albertus I. Austriacus wybrany w 1298 r., 3) Karol LV. wybrany w 1346 r. 4) Wacław wybrany w 1378 r. 5) wybrany Albert II. 1438. 6) Fryderyk III. wybrany w 1440 r. 7) Maksymilian I wybrany w 1493 r. 8) Karol V wybrany w 1519 r. 9) Ferdynand I wybrany w 1558 r., 10) Maksymilian II wybrany w 1564 r. 11) Rudolf II wybrany w 1576 r. 12) Matthias, wybrany 1612. 13) Ferdinandus II. wybrany 1619. 14) Ferdinandus III. wybrany 1637. 15) Leopoldus M. wybrany w 1660 r. 16) Josephus, wybrany w 1705 r.

Ponieważ takie rody łączą się teraz z Jego Królewską Mością 17) CAROLO VI, portret Jego Królewskiej Mości pojawia się u góry, pod którym jest napis: *Od Anno 1711. ad Annum 1740 r.*

Powyżej jednak pokazany jest całkowicie zaćmiony nów Księżyca, ponieważ w tym samym dniu, w którym wypadł nów, Jego Królewska Mość był dziwnie odmieniony, dlatego napisano srebrną czcionką: 20 października z napisem: *Terrens extinctio Lucis!* tj. *O zasmucony zgaśnięciem światła!* Na tym wszystkim znajduje się kwiat maku zrzucający liście.

Poniżej portretu, gdzie cztery łuki łączą się ze sobą, wiele emblematów jest pokazanych w czterech tarczach, kontemplując bolesne odejście Jego Królewskiej Mości.

Mianowicie:

1) Zachodzące słońce, z tematem: *Te occidente nigresco* (Czernię cię na zachodzie). Jesteśmy w czarnej nocy, przyniesionej przez twoją śmierć.

2) Drzewo z sercem uderzonym przez promień pogody, z tematem: *Fulmina missa Polo* (*Błyskawica wystana*). To, co uczyniła ręka Boga, słyszymy z przeżeniem. Celuje w serca wszystkich lojalnych poddanych, ponieważ zostali dotknięci tą żałosną wiadomością.

3) Orzeł szybujący ku słońcu. Wycelowany w wysoką śmierć Jego Królewskiej Mości, z motywem: *Hic procul â Curis* (*Tutaj w oddali – Curis*). Szczęśliwy jest ten, kto po zmaganiach może wzbić się ku niebu.

4) Lśniaca korona, na skale wzburzonej przez fale, z tematem: *Immota manebit* (*Pozostanie bez ruchu*), mieszkająca z Bogiem w niebie, daje wieczne mocne korony.

Na kapitelach pnia drzewa znajdują się również cztery tarcze z emblematibus, które są przeznaczone dla osób szczególnie opłakujących tę śmierć.

A. Wdowa w głębokiej żałobie, z 2 Samuela 14, 5. z tematem: *Flebit Elisabetha Maritum* (*Elżbieta opłakuje męża*).

B. Harfy przy wierzbach, z Psalmu 137, 2. z tematem: *Citharæ resonare recusant* (*Liry nie chcą brzmieć*).

C. Siostry Łazarza płaczące przy jego grobie. Jan 11 z tematem: *Fratrem Ingebimus omnes* (*Wszyscy będziemy opłakiwać naszego brata*).

D. Wielki cedr, jak porusza wiele małych drzew przy upadku, od Zachariasza II, 2. z tematem: *Per cedrum cuncta moventur* (*Wszystko porusza się poprzez cedr*). Ostatni z nich jest skierowany do wiernych poddanych Waszej Królewskiej Mości, a zwłaszcza do Śląska.

Stopień niżej, po obu stronach trumny, na rogach stoją cztery piramidy ze światłami, na każdej z nich znajduje się również tarcza herbowa, przedstawiająca cztery najznamienitsze atrybuty Jego Królewskiej Mości.

1) Tęcza, dotykająca nieba i ziemi, z ofiarą Noego. Mająca na celu niezwykłą pobożność Jego Wysokości, z tematem: *Terras devinxit Olympio* (*Podbił ziemię Olimpu*). Pozwolił swojemu sercu stać się niebiańskim na ziemi, z Noem.

2) Rajski ptak, który nigdy nie osiada na ziemi. Jego wielkoduszność wyobrażająca, z tematem: *Semper sublimis* (*Zawsze wzniosłe*), Jego wysoki duch i rozsądek, opuścił to, co było niskie.

3) Pasterski sierp, wokół którego pasie się trzoda. Mający na celu łagodne i ojcowskie rządy Jego Królewskiej Mości, z tematem: *Et regit, & servat* (*On się*

tym opiekuje i trzyma). Jego rządy były pełne miłosierdzia, aby nic nam nie zaszkodziło.

4) Strumień wody, jak nawadnia całą okoliczną ziemię. Mając na myśli najłaskawszą dobroczynność Jego Majestatu, z tematem: *Facit omnia laeta*, pozwolił On również płynąć sumieniu, łasce i miłosierdziu.

Z boku trumny znajdują się dwa posągi, a mianowicie

Po prawej stronie: JUSTITIA (SPRAWIEDLIWOŚĆ): ponieważ Jego Majestat szczególnie umiłował sprawiedliwość i pozwolił ją czynić wszystkim. Ten jest smutkiem okryty, niesie miecz i wagę, z tematem: *Justa persolvo*! Tutaj należy lamentować sprawiedliwie, ponieważ Pan nas uderzył.

Po lewej stronie; GRATITUDO (WDZIĘCZNOŚĆ), czyli płacząca wdzięczność, w której tarczy ukazuje się kościół łaski, z tematem: *Gratitudo luget* (*Opłakuje z wdzięcznością*). Któż może mieć dość też za takie dary łaski?

Prawa strona

Lewa strona

Na czterech niższych stopniach na poziomie drugim znajdują się cztery tarcze z emblematami na czterech postumentach ozdobionych światłami świec, które przedstawiają początek i koniec tego Najjaśniejszego Domu, linii męskiej.

Poniżej u stóp symbolika Jego Królewskiej Mości:

1) Z przodu, na podstawie stoi, chronostych, w którym zawarty jest rok 1273, od kiedy Rudolf Habsburg, jako Cesarski Protoplasta, otrzymał Godność Cesarską:

SoL raDIos orlens sparsIstI, faVste RVDolphe:

AVstrla, Te sIstens, seCLa benIгна parlT.¹

(Promienie słońca wschodzą i rozprzestrzeniają się na szczęście Rudolfie:

Stojąca przy Tobie AUSTRIA przemawia do Ciebie życzliwie)

Powyżej w tarczy jest namalowane: Wschodzące słońce, z motywem: *Oriens uniuersum illustrat* (Wschód oświeć świat.). Z Habsburga wtargnęło, tyle Cesarskiego światła.

2) Na prawym postumencie znajduje się: Fryderyk III Symbolum A. E. J. O. V. niżej *Anno 1440. Imperator creatus* (Cesarz stworzył); poniżej: *Notabilis Periodus Tri-secularis* (Godny uwagi okres trój-świecki). Powyżej w tarczy: kolumna, na której siedzi orzeł, a poniżej statek płynie po morzu, w gwałtownym sztormie, mając na celu niewzruszoną odwagę Jego Królewskiej Mości, którą pokazał pośród największego sztormu, kiedy płynęła Wielka Brytyjska Flota Anno 1703. CONSTANTIA (STAŁOŚĆ) jako pierwszy fragment Symbolu Jego Królewskiej Mości, Czy burza i wiatr więcej, nic mu nie zaszkodzi.

3) Po lewej na postumencie: Caroli V. Symbolum: *Plus ultra!* (Więcej więcej) poniżej: Leopoldus, Parens natus Anno 1640, a poniżej *Notabilis Periodus secularis* (Godny uwagi okres świecki). Na szczycie tarczy ponownie znajduje się kolumna z orłem (wprowadzono podwójnego orła), ale który rzuca ze szponów błyskawice, celując w drugą część Jej Królewskiej Mości Symbolo i jego udowodnioną odwagę, jaką się odznaczył w 1706 r. po udanej obronie Barcelony. Podczas spotkania pod Saragossą w Arragonii, pod osobistym naj-

¹ Das Chrono-Distichon ergibt die Jahreszahl 1273.

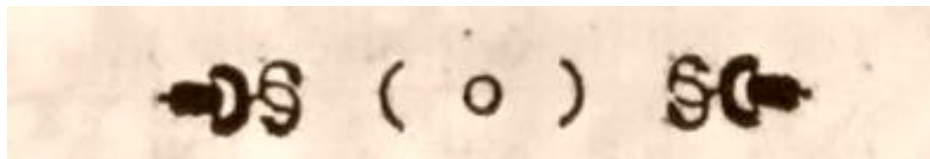
$$\begin{aligned} & \mathbf{L + D + I + I + I + V + V + D + L + V + I + I + C + L + I + I} \\ & \mathbf{= 1273} \end{aligned}$$

wyższym dowództwem, jego wrogowie zostali zwycięsko rozbici, pod hasłem: FORTITVDINE, Jego odważna, bohaterska odwaga przełamała wściekłość szalonych wrogów. Nad głowami na cokole fatalna data, rok śmierci Jej Królewskiej Mości, 1740, ponownie zaznaczony jest chronostychem:

VnICa CVr nobIs rapItVr sCIntILLa RVDOLphi²?
AVstrla trIta, patet, sIC pLaCVIsse Deo.³

TYLKO DLACZEGO ZACHWYCAMY ISKRAMI RUDOLFA ?
Jasne jest, że Austria była rozdarta, więc podobano się Bogu.

Powyżej, w tarczy, kilka iskier ognia jest pokazanych na ołtarzu, który jest również całkowicie zdmuchnięty, nawiązując do 2 Samuela 14, 7. z tematem: *Sic gens mea mascula finit* (Tak usiłują zagasić węgiel, który mi pozostał, ażeby nie zostawić po mężu moim imienia ani potomstwa na powierzchni ziemi.). Poniżej: *Ah! Insuperabile fatum!* (Ach! Los nie do pokonania) Czy ostatnie światło musi przeminąć? Ach, że nic nie może przetrwać.

² W skrypcie "i" w nazwie "RVDOLphi" jest oznaczone małą literą "i". Aby jednak poprawnie wskazać rok, musi to być duża litera "I".

³³ Chronostych podaje rok śmierci jako 1740.

$$\begin{aligned} &V + I + C + C + V + I + I + V + C + I + I + L + L + V + D + L + I + V + I \\ &+ I + I + C + L + C + V + I + D = 1740 \end{aligned}$$

UZUPEŁNIENIE: cesarz rzymsko-niemiecki i także pretendent do tronu hiszpańskiego Karol VI.⁴ Ostatni męski przedstawiciel dynastii Habsburgów. Był drugim synem Leopolda I Habsburga i Eleonory Magdaleny z Wittelsbachów. Jego żoną była Elżbieta Krystyna Welf, z którą miał czworo dzieci.

⁴ Karol VI zmarł w 1740 r. W październiku wybrał się na polowanie, podczas którego zjadł danie z grzybów. Wkrótce po zjedzeniu potrawy poczuł się niedobrze. Kiedy przyjechał do Wiednia, był już o krok od śmierci. Zmarł 20 października. Przed śmiercią zdążył jeszcze upomnieć swojego szambelana, że cesarzowi rzymskiemu przy ostatnich sakramentach przysługują cztery świeczniki. Jego dziedziczką została jego najstarsza córka, Maria Teresa. Pogrzeb Karola odbył się 24 października w Wiedniu. Cesarz, wielki legalista, uważał, że umowy międzynarodowe zapewnią jego córce bezproblemowe objęcie tronów w krajach dziedzicznych monarchii. Jednak o tym miał zdecydować oręż.